

Janez Stanovnik, predsednik
Zveze borcev Slovenije

ŽIVLJENJE »OČETA NARODA«

Rodil se leta 1922 kot drugi od sedmih otrok. Njegov oče dr. Janez Stanovnik je bil pravnik oziroma odvetnik in politik, mama Ana pa gospodinja, sicer pa nečakinja nadškofa Antona Bonaventure Jegliča. Stanovnikovi so bili verna, vendar protiklerikalna družina. Sprva so živeli v hiši, ki jim jo je priskrbel nadškof Jeglič na današnji Trubarjevi ulici. Ko je bil Janez Stanovnik star deset let, so se preselili v lastno vilo za Bežigradom, kjer je imel vsak otrok svojo sobo.

Le malo po rojstvu Janeza Stanovnika je postal njegov oče podžupan Ljubljane, in sicer kot predstavnik delavskega krila Slovenske ljudske stranke (SLS), ki je skupaj s komunisti zmagala na volitvah. Po dveh letih je koalicija razpadla, njegov oče pa je kasneje izstopil iz SLS, ker je nasprotoval strankinemu klerikalizmu. Njegova mama je leta 1942 nehala hoditi v cerkev, ker je župnik pri maši zahteval, naj zapustijo sveti hram vsi, ki imajo otroke pri partizanih. »Mama je ostala verna do smrti, le v cerkev ni stopila nikoli več,« začne Janez Stanovnik, ko ga obiščem v Murglah.

Spominja se, da so se dobro razumeli z družino mamine sestre, z Velikonjevimi. Družini sta se med drugo svetovno vojno razšli. Stanovnikovi so podprli partizane, Velikonjevi pa domobrance. Bratranec Tine Velikonja, sicer zdravnik po poklicu, pol stoletja po vojni vodi domobransko veteransko organizacijo Novo slovensko zavezo, Janez Stanovnik pa partizansko veteransko organizacijo Zvezo borcev Slovenije.

»Naša mama je imela vse otroke, ki smo bili rojeni v treh obdobjih, zelo rada. Svojo ljubezen nam je kar naprej kazala. Do otrok je bila tudi zelo zaščitniška, saj nas je hotela obvarovati vsega hudega. Pa še vsakega posebej je razvajala, če je le mogla,« nadaljuje.

Prva se je rodila Anica, drugi je bil Janez, tretji pa Tone, potem tri leta ni bilo novega otroka. Nato so prišli na svet še

V družini Stanovnik se je rodilo sedem otrok. Na tej fotografiji so mama Anica, gospodinja, in oče Janez, pravnik, odvetnik in politik, pa sestra Anica, Janez (skrajno desno) in Tone.

Janez Stanovnik je začel že pred drugo svetovno vojno študirati pravo. Študij je po vojni končal v Beogradu.

Kot šestindvajsetletni vdovec s sinovoma Alešem in Tinom.

Stanovnikovi po osvoboditvi. Mama in oče ter sedem otrok.

Njegova druga žena Dragica s sinovi.

Minca, Jože in Betka. In po dolgem preporu še Andrej. »Med Andrejem in mojim najstarejšim sinom so le štiri leta razlike.« Pove, da je šest Stanovnikovih otrok končalo fakulteto, le Betka ni hotela študirati. Bi pa lahko, če bi želela.

»Naš oče je bil strog, a pravičen in zelo varčen.« Čeprav niso bili reveži, ni doma dovolil nobenega razkošja. »Morje sem videl prvič šele z dvajsetimi leti,« prizna.

Oče Janeza Stanovnika je otrokom vedno govoril, da je sicer demokrat po naturi, a v njegovi družini bo tako, kot on reče. In tako je bilo. Od vseh otrok je zahteval, naj govorijo pravilno slovensko, in ne po ljubljansko. Ves čas si je tudi prizadeval, da bi jim čim bolj razširil obzorje. Tako jim je osebno predstavil mnogo tedanje intelektualne elite. Da so jo začutili in videli od blizu.

»Pogosto je ponavljal, da prave vrednosti naroda nikakor ne predstavljajo politiki, pač pa vseh vrst intelektualci in umetniki.« Ker je bil njegov oče velik ljubitelj literature in tudi sam pisatelj, njegov psevdonim je bil Vojin, se je pri Stanovnikovih veliko bralo in o knjigah tudi razpravljalo. Tako je bilo tudi, ko je Janez Stanovnik mlajši postal oče.

Janez Stanovnik je skoraj četrto stoletje delal v diplomaciji: v New Yorku in Ženevi, in se srečal domala z vsemi tedanjimi pomembnimi politiki sveta. Na sliki: leta 1965 s kubanskim revolucionarjem Che Guevarom, ki je bil tedaj finančni minister, in Mirčetom Čvorovićem, jugoslovanskim ambasadorjem v Ženevi.

S Titom.

Z ljubljeno ženo Dragico deset dni pred smrtjo. Zelo jo pogreša. Čeprav je bila dvanaest let na invalidskem vozičku, sta veliko potovala po svetu. Predvsem v ZDA na obisk k njenemu sinu Jugu in k Janku, skupnemu sinu, v Švico.

Obiskoval je klasično gimnazijo. Njegova sošolca sta bila tudi Janko Smole, ki je v letih 1965 do 1967 vodil slovensko vlado, in Uroš Krek, skladatelj. Leta 1940 se je vpisal na Pravno fakulteto v Ljubljani, a je študij končal šele po končani drugi svetovni vojni v Beogradu. Že v mladosti je bil član uredništva Kocbekove revije Dejanje, vse življenje je veliko publiciral. V glavnem ekonomske tekste.

Ko je jugoslovanska vlada 25. marca 1941 podpisala pristop k trojnemu paktu Nemčije, Italije in Japonske, je bil Janez Stanovnik zelo razočaran in pred Trubarjevim spomenikom v Tivoliju je imel svoj prvi

politični govor. Proti paktu! Ko so Komunistična partija, sokoli in krščanski socialisti na univerzi ustanovili Osvobodilno fronto (OF), je postal član matičnega odbora. Po zidovih je navdušeno pisal grafite in jih podpisoval: Slovenski revolucionarni socialisti. Jeseni so ga Italijani zaprli. V zaporu si je začel puščati brke, ki si jih ni več nikoli obрил. Postale so njegov zaščitni znak.

Ker so v zaporu pri njem našli brevir in rožni venec, mu je uspelo Italijane prepričati, da je veren študent, ki s komunizmom nima nič. Ko so ga februarja 1942 izpustili, je odšel k partizanom v Polhograjske dolomite. Tam so mu dali partizansko ime Tine.

Takoj po vojni se je poročil z Marjo, partizansko medicinsko sestro. Poročila sta se cerkveno in živela v Beogradu, kjer je bil Janez Stanovnik šef kabineta Edvarda Kardelja. Leta 1946 se mu je rodil sin Aleš, danes profesor na elektrotehnični fakulteti, dve leti kasneje še Tine, ki je profesor na Ekonomski fakulteti. Ženo je štirinajst dni po Tinetovem rojstvu zadela možganska kap in Janez Stanovnik je pri šestindvajsetih postal strt vdovec z dvema majhnima otrokoma. »Tineta sta rešili Pepca Kardelj in Lidija Šentjurg, ki sta mu čez noč našli dojiljo. Umetnega mleka tedaj praktično ni bilo.« Pozneje je za Tineta skrbela Janezova, za Aleša pa ženina mama.« Otrok je pogrešal. A bil je čas izgradnje domovine, pa jasli in vrtcev tedaj še ni bilo. In očetov, ki bi pustili kariero zaradi otrok, tudi ne!

Spominja se, da je enkrat med razpravo na jugoslovanskem ministrstvu izjavil, da je v ZDA več socializma kot v Rusiji. V Centralnem komiteju Zveze komunistov Srbije so bili zaradi tega strašno razburjeni. Zahtevali so njegovo izključitev iz partije. A je imel srečo. Namesto linča so ga poslali v ZDA, kjer je leta 1952 postal ekonomski svetnik stalne misije FLRJ (Federativne ljudske republike Jugoslavije) pri sedežu OZN v New Yorku. Zaradi partizanske preteklosti, zgovornosti in radoživosti so ga vsi Američani občudovali in ga seznanjali z ljudmi, ki so predstavljali vrh ameriške ekonomske znanosti. To mu pride kasneje zelo prav.

Leta 1953 se je drugič poročil z Dragico, ki je delala na zunanjem ministrstvu in je imela iz prvega zakona že sina Jugu. Kasneje se jima je rodil še sin Janko. »Z Dragico sva imela srečen in lep zakon. In moja sinova iz prvega zakona sta končno dobila ljubečo in skrbno mamo,« nadaljuje. Njegova žena je tako kot njegova mama pozabila na svojo kariero in je živela samo za družino. »Ni podpirala le treh, ampak kar štiri družinske vogale,« ji je še danes hvalen, saj je z njeno pomočjo lahko brez vseh skrbi delal zunaj doma.

Potem so se za nekaj časa vrnili v Jugoslavijo, a šli kmalu spet na tuje. Skoraj dvajset let so živeli v Ženevi, kjer je bil Janez Stanovnik generalni podsekretar, po rangi

drugi človek OZN. Leta 1982 se je upokojil, vendar je leta 1988 postal predsednik slovenske republike: še v okviru SFRJ. Ta služba ni bila lahka, saj se je v tem času »zgodil« slovenski narod, pa tudi afera JBTZ – Janša, Borštinar, Tasič in Zavrl. Nanj je na eni strani pritiskala vsa demokratična javnost, na drugi pa jugoslovansko vodstvo z JLA (Jugoslovansko ljudsko armado). Ko so decembra istega leta Miloševići privrženci napovedali »miting resnice« v Ljubljani, ga je prepovedal. Tudi zato se ga prime vzdevek »oče naroda«.

Kljub zares razburljivim časom in grožnjam jugoslovanskega vodstva z državnim udarom slovensko republiko uspešno pripelje do prvih večstrankarskih volitev. Aprila 1990 položaj prepusti novemu, demokratično izvoljenemu predsedniku republike Milanu Kučanu. Sam pa se umakne iz politike in javnega življenja. Posveti se ženi Dragici, ki je po možganski kapi invalidka. Dvanajst let požrtvovalno skrbi zanjo. Ko žena leta 2002 umre, se počasi vrne v javnost. Postane predsednik Zveze združenj borcev Slovenije.

S sinovi, sedmimi vnuki in pravnukinjo se dobro razume. Radi se imajo in se veliko pogovarjajo. »Upam, da sem vsem otrokom vsadil v srca dvom. Dvom o vsem, kar ti kdo reče, je bistven. Prav tako uporaba lastne pameti!«

Fotografije: osebni arhiv

Kot predsednik Zveze borcev Slovenije.

Žena, ki je bila dolgo na invalidskem vozičku, ga je na jesen življenja naučila dobro kuhati in pospravljati, saj sama po kapi tega ni več zmogla. »Zato zdaj laže živim sam,« reče tiho. Noče pokazati, da mu je hudo ...

Potem konča v svojem stilu: »Najbolj nevarni so fanatiki vseh vrst! Najsi bodo to katoliki, muslimani ali komunisti. Prav zato je tako pomembno izobraževati mlade ljudi, jim širiti obzorja, da ne bodo nasledili in postali plen političnih in vojnih hujskačev, ki so najnevarnejši za svetovni mir!«

Neva Železnik